

Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije — I. Zbornik posvetovanja slovenskih in hrvaških etnologov ob 130-letnici smrti Stanka Vraza, Ormož, 18 — 19. 11. 1981, Uredil **Janez Bogataj**, Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva, 8, Ljubljana 1982, 180 str.

Grabljama i svježom brazdom, nacrtanima na naslovnoj strani knjige, urednik Janez Bogataj kao da je želio jasno označiti namjenu njezina sadržaja. Autori, slovenski i hrvatski etnolozi, prihvatili su se, naime, posla da svoje radno »polje«¹ pročiste, osvježe i obnove. Susreli su se u Ormožu sa željom da preispitaju neke osnovne pretpostavke svoje znanosti. Pritom su započeli »grabljanjem«² donjeg vremenskog sloja, stavivši si u zadatak da razmotre što se u njihovoj struci događalo u vremenu feudalizma. Premda se u razdoblju koje završava 1848. godinom još ne može govoriti o etnologiji kao znanstvenoj disciplini, zna se da se u tom vremenu oblikovalo područje istraživanja, osnovni pristupi i pojmovni aparat buduće znanosti. A istodobno su se stvorile i neke temeljne dileme i problemi koje etnolozi nisu raščistili ni do danas. Prateći razvoj etnološke misli u naroda koji su u tom povijesnom razdoblju dijelili sličnu sudbinu, željele su se sagledati paralelne pojave u objema nacionalnim etnologijama, odrediti međusobni utjecaji, ali i suočiti se s postojećim odstupanjima.

Razumije se da autori dvadesetak priloga otisnutih u ovoj knjizi nisu mogli decidirano odgovoriti na postavljena pitanja, a niti su priređivači imali pretenziju da razgovorima na jednom skupu zaokruže spoznaju o cijelom razmatranom razdoblju. Ormoške priloge treba shvatiti tek kao početak jednog dužeg nastojanja da se komparativnim pristupom ustanove pravei razvoja etnološke misli u Hrvata i Slovenaca.

Poseban povod susretu bila je godišnjica smrti Stanka Vraza, ličnosti koja je svojim djelovanjem jednako

zadužila oba naroda. O Vrazovu etnološko-folklorističkom doprinosu govore četiri priloga. Angelos Baš piše **O predmetu Vrazova etnološkog rada u Sloveniji**, Maja Bošković-Stulli — **Stanko Vraz kao folklorist**, Marko Terseglav — **Stanko Vraz i slovenski romantični pokret za narodnu pjesmu**, te Jerko Bezić — **Prilog vrednovanju Vrazova melografskog rada**.

Dunja Rihtman-Auguštin opisala je doprinos Ivana Lovrića, Sinjanina iz II. polovice 18. st., koji je, polemizirajući s A. Fortisom, dao cjelovit opis života svojih suvremenika iz Cetinjske krajine, dok je Janez Bogataj osvijetlio prilog vlastelina Breckerfelda, koji je također u II. polovici 18. st. skupio mnogo vrijednih podataka o Dolenjskoj, posebice Novom Mestu, i svojim djelom nadopunio Valvazorove opise. Prikazujući djelovanje Ivana Kukuljevića Sakinskog Danica Draganić je pokazala da se taj povjesničar iz 19. st. može smatrati jednim od preteča hrvatske etnologije. Marija Kozar-Mukić upozorila je na djelo Štefana Lülrika (iz I. polovice 19. st.), citirajući njegove konkretne podatke, koji mogu poslužiti kao izvor za etnografiju prekmurskih Slovenaca. Koliko mogu literarna djela starijih razdoblja dopuniti predodžbe o načinu života pokazala je Maja Kožić na primjeru prvog hrvatskog romana, **Zoranićevih Planina** iz 16. st., dok je Angelos Baš u članku **O putopisima kao izvorima za etnologiju Slovenaca u doba feudalizma** skrenuo pažnju na nekoliko takvih dragocjenih djela, što postankom sežu čak i do 15. stoljeća. Vitomir Belaj osvijetlio je niz ličnosti paralelne važnosti za obje etnologije u člancima **Prilog Slovenaca hrvatskoj etnologiji**, te **Slavistika na Varaždinskoj gimnaziji i njezin udio u proučavanju tradicijske kulture**. Kakav se pomak dogodio u slovenskoj historiografiji kada je Linhart težište interesa stavio na proučavanje povijesti civilizacije i takvim stajalištem utjecao na niz sljedbenika, saznajemo iz članka Slavka Kremenška **Od Linharta do Trdine — etnologija u hi-**

storiografiji razdoblja prosvjetiteljstva i romanlike. Zanimljiv je i članak Mirka Ramovša u kojem je pokazano kakav je bio interes za narodni ples u Sloveniji do sredine 19. st. i u kojem autor ne nabraja samo izvore već upozorava i na odnos kakav je prevladavao prema sabiranju podataka o plesu. Josip Milčević potrudio se da na jednom mjestu navede raznolike izvore za užu regionalnu cjelinu (arheološke spomenike, antičke pisane izvore, sakralne objekte, zidne slikarije, arhivsku građu, putopise i dr.) u članku **Izvori za etnografiju Istre nastali prije 1848. g.** Dva su autora upozorila na one domaće ličnosti kojima dugujemo vijesti o izvanevropskim narodima. Tako je Aleksandra Sanja Lazarević razmotrila radove hrvatskih putnika i misionara Ratkaja, Vezdina, Bedenika i Skalice (**Izvan-evropski siže u epistolarnoj i znanstvenoj ostavštini kod Hrvata do polovice XIX. stoljeća**), dok je pri- log Zmaga Šmitka osvijetlio djelovanje slovenskih misionara i putnika u Kini, Africi, Sjevernoj Americi (**Etnolozi i misionari — Poglavlje iz povijesti neevropske etnologije u Sloveniji**). Veoma korisnim doprinosom razmatranoj problematici u odabranom povijesnom razdoblju smatramo bibliografije radova o razvoju slovenske i hrvatske etnologije do sredine 19. st. iz pera Slavka Kremenška i Vitomira Belaja. Kao dodatak na kraju knjige nalazi se odlomak iz putopisa Rusa V. B. Bronevskoga koji je 1810. proputovao kroz Ormož. Ova ilustracija, otisnuta kao primjer kakva se saznanja mogu dobiti iz putopisnih izvora, popraćena je kratkom bilješkom S. Kremenška.

Ormožkim zbornikom dobili smo koristan priručnik za izučavanje povijesti nacionalnih etnologija kao i podlogu za razumijevanje teorijskih orijentacija u prošlosti. Istodobno njegov je sadržaj čitaocu otkrio i neke razlike u poimanju suvremenih etnologa. Tako je primjerice za slovenske etnologue predmet njihove znanosti ne samo tzv. narodna kultura (tj. kultura priprostijih slojeva

društva), već način života i kultura svih društvenih skupina (što je eksplicitno iskazano u članku Angelosa Baša, str. 109), dok je za većinu hrvatskih autora predmet domaće etnologije još uvijek način života i kultura seoskog stanovništva. Nadalje, u slovenskoj se etnologiji operira precizno razrađenom periodizacijom na prosvjetiteljstvo i romantiku, s čvrsto ugrađenim konotacijama, što se na hrvatskoj strani u tolikoj mjeri ne primjenjuje niti je razrađeno na taj način.

Navedeni primjeri već pokazuju koliko mogu susreti poput ormoškoga i ovakva razmjena mišljenja biti poticajni i djelotvorni za etnologiju.

Aleksandra Muraj

Traditiones. Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje, 7—9 (1978—1980), **Uredil Milko Matičetov**, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1982, 323 str.

Ovaj dvobroj zbornika **Traditiones** sadržajem svojih priloga obuhvaća raznoliku etnološko-folklorističku tematiku. Pažnju privlači članak švicarskog etnologa Arnolda Niedercera koji je nastojao pokazati kakav je položaj i kakvo je značenje etnologije u sadašnjosti. Premda je u prvom redu prikazao stanje u švicarskoj etnologiji (gdje je značajne promjene izazvao studentski pokret 60-ih godina), autor se osvrnuo i na tendencije, orijentacije kao i konkretna istraživanja i u drugim zemljama zapadne i srednje Evrope. Pritom za neke od orijentacija koje su prevladavale u prošlosti vidji i moguću primjenu u sadašnjosti učine li se određeni pomaci (npr. za »ideju naroda«, istraživanje kulturne difuzije i dr.), ali upozorava i na nedostatke nekih suvremenih pristupa (primjena strukturalističke metode na kompleksna društva, zanemari-vanje povijesne dimenzije u nekim istraživanjima i dr.). Kulturu Niedercer shvaća kao kompleks koji se izražava na tri međusobno ispreplete-